

Klimaattafel – Zorg

13 oktober

Opening met de vraag: wat betekent mooi weer voor jou?

Positieve dingen zoals: gezelligheid, mooi op fiets eruit, genieten van groen en water, festivals, terrasjes, niet te warm, veilig kunnen sporten en spelen, wandeling in groene omgeving, lekker buiten zwemmen, genieten van omgeving, groen om droogte te verminderen, het is altijd mooi weer, welbevinden.

Negatieve dingen: eenzame ouderen, natuurbranden, “oh wat een droogte”, meest kwetsbare mensen kunnen zich niet aanpassen aan klimaatverandering, hittestress.

Zorgen: wat kunnen we eraan doen? Onze generatie aangericht (ouderen), voelt zich een beetje schuldig.

Presentatie door Jeroen

- Door meer CO², blijft meer warmte plakken. Is het zo erg? Vanaf 1950 tot nu explosieve groei.
- Door hogere temperatuur zijn bijvoorbeeld ook andere ziektes mogelijk.
- De gevoelstemperatuur is erg belangrijk.
- Opvallend voor het thema zorg: er zijn alleen maar bedreigingen door klimaatverandering!

Vraag vanuit deelnemer: Zijn er wetenschappelijke effecten bekend voor de zorg (infectieziekte, overstroming, harde cijfers)? Bij RIVM zijn nog geen harde cijfers bekend naar wetenschappelijke effecten.

Klimaat-effectenspel:

De brandweer heeft op sommige plekken door de droogte geen bluswater.

Rampzalig, vrijwel nooit: vooral bij oude panden/monumenten. We moeten zoeken naar andere blusmogelijkheden. Bij brandweer zijn altijd tanks beschikbaar met water, maar het duurt langer totdat er water beschikbaar is. Misschien moet iedereen zorgen voor een eigen watervoorraad.

Er worden meer mensen opgenomen in het ziekenhuis doordat zij onwel zijn geworden door de hitte of last hebben van allergieën of zomersmog.

Het probleem is de verkeerd ingerichte openbare ruimte, de transitie gaat nog 50 jaar duren. We moeten hierin een oplossing vinden. Smog etc. hebben we aan onszelf te danken doordat we allemaal overal heen vliegen bijvoorbeeld. We zijn afhankelijk van iedereen!

Het is echter niet realistisch om dit bijvoorbeeld in Almelo voor elkaar te krijgen. Niet iedereen kan zijn huis aanpakken, denk aan oude panden. Goede zonwering doet al wel veel.

Ernstig – eens in 10-50 jaar.

Een basisschool gaat 2 dagen dicht, omdat het veel te warm wordt in het gebouw.

Dat gaat gebeuren en mag jaarlijks gebeuren. Het is een beetje ernstig tot verwaarloosbaar. Ook nu zitten kinderen veel thuis (door corona).

We zitten in een transitieperiode, ook scholen zullen worden omgebouwd. Het geeft ook kansen: les in buitenlokalen met extra vergroening of zwembad bij warmte!

Steeds vaker komen er plagen van insecten/exoten voor zoals de tijgermug en de eikenprocessierups.

Begin: Het is verwaarloosbaar en mag jaarlijks voorkomen. Maar er worden steeds meer maatregelen genomen. We willen het dus niet! Echter gaan we er niet altijd wat aan doen, we moeten er mee leren leven zoals in het buitengebied.

Hoe gaan we om met bestrijden: Gaan we door met gif wat niet goed is voor de biodiversiteit? We moeten de natuur inrichten zodat dat het bestreden kan worden (nu te eenzijdig), andere bomen planten. Ook zelf kunnen we er iets aan doen en het ten goede keren.

Een vraag die hierdoor ontstaat: moet biodiversiteit vanuit gezondheid gepromoot worden? Ja! Ga naar buiten. Groen helpt bij ontstressen en is goed voor de gezondheid.

Ernstig – 1x 10 jaar.

Door noodweer valt de stroomvoorziening in een verzorgingscentra een halve dag uit.

Het is redelijk ernstig en mag niet meer dan 1x per jaar voorkomen. Start discussie: vrijwel nooit! Maar de meeste gebouwen hebben noodaggregaten. De veiligheidsregio kan opschalen en maatregelen treffen. Of dit gaat lukken bij noodweer is de vraag (zoals verplaatsen van mensen). Ernstig – vrijwel nooit.

Grote evenementen worden afgelast door extreme hitte.

Effecten van klimaatverandering hoeven niet rampzalig te zijn, denk aan gratis water verstrekken. Bij evenementen worden maatregelen vooraf besproken zoals: als temperatuur X wordt bereikt, wordt het evenement afgelast. We moeten onderscheid maken tussen levensbedreigende en fun activiteiten. Ook door corona zijn festival afgelast. Je zou er iets tegen kunnen doen, zoals meer bomen planten.

Begin verwaarloosbaar en jaarlijks, uiteindelijk toch 1 x 10 jaar.

De zorg aan kwetsbaren/acute patiënten komt een halve dag stil te liggen door wateroverlast in een wijk.

Mag vrijwel nooit gebeuren en is ernstig/rampzalig. Bijvoorbeeld een ambulance kan je plek niet bereiken. Vraag werd gesteld: En wat als het een miljoen kost om dit te voorkomen (werkzaamheden wijk)?

Vraag aan brandweer: zijn er gesprekken over wateroverlast? Tot nu toe alleen de grote overstroming, maar we proberen altijd een tweezijdige bereikbaarheid te hanteren (denk ook aan wegwerkzaamheden). Voor de brandweer is het interessant om de klimaateffecten atlas vanuit hun expertise te bekijken.

Er verdrinken twee jonge kinderen en een volwassen man tijdens een hete zomer.

Dit gebeurt helaas. Als je hier zonder emotie naar kijkt, zou het rechtsonder kunnen. Maar hebben we voldoende maatregelen genomen om dit te voorkomen? Door hete zomers gaan meer mensen het strand opzoeken. Verdrinken haalt de krant (het zijn maar 10/15 dit jaar). Het risico is niet zo groot. Dit heeft te maken met je eigen veiligheid. Zorgen we als maatschappij genoeg ervoor dat iedereen zwemles krijgt?

Welke klimaateffecten vinden we gezamenlijk onacceptabel (en welke acceptabel)?

Samenvatten klimaateffectenspel fase 1.

Onacceptabel zijn vermijdbare mensenleven.

Wat is nodig om deze klimaateffecten tegen te gaan?

(Denk aan: beleid aanpassen, uitvoeringsmaatregelen stimuleren, ondersteunen van organisaties en particulieren, zelf maatregelen uitvoeren, overdragen kennis, etc.)

- Collectief samenwerken met slimme partners.
- De overheid heeft hierin een belangrijke taak (kaderstellend of verplichtend) zowel in beleid maar ook met bewustwording of sturend door extra belasting bijvoorbeeld als er teveel tegels in de tuin liggen.
- Vergroening: belangrijke bijdrage van mitigatie van gevolgen (tegen hittestress, verdroging, wateroverlast).
- Door voorlichting (door overheid, scholen, ouderenvereniging).
- De overheid moet een goed voorbeeld geven. Bijvoorbeeld als de riolering eruit gaat: extra vergroenen.
- Langetermijnvisie ontbreekt: het moet opgenomen worden in omgevingsvisie.
- Provinciale campagne: Overijssel tuiniert.

Hoe omgaan met wateroverlast?

- De overheid moet ervoor zorgen dat het water de goede kant op stroomt.
- Hier geldt eigen verantwoordelijkheid. Als het water naar de straat stroomt, dan is de gemeente verantwoordelijk.
- We moeten ook de mensen die er wonen verplichten om iets te doen.

Relatie gezondheid, water/klimaat/hittestress... Moeten we zo veel groene plekken creëren?

- Mogelijkheid om rioolheffing aan te passen om hiermee te differentiëren en stimuleren.
- Er wordt nu maar mondjesmaat geld gereserveerd voor klimaat, doordat het geld grotendeels naar sociaal domein/zorgkosten gaan.
- Maar we zoeken steeds meer de verbinding bijvoorbeeld bij een revitalisering: we betrekken ook inwoners.
- Peter doet een oproep wie samen met provincie naar mogelijkheden wil kijken tussen natuur en welzijn. Tot nu toe is Deventer erbij betrokken. Het zou mooi zijn als ook Twente aanhaakt.

Klimaattafel – Zorg

22 oktober

Openingsvraag: wat betekent mooi weer voor jou?

Positief: Coulisselandschap in Twente, wandelen, genieten van natuur, prettige temperatuur, goede leefomgeving

Negatief: Het wordt te warm in ziekenhuizen, we gaan te veel koelen > hoge CO2 uitstoot, zorgen om klimaat

Korte presentatie door Jeroen

- We produceren steeds meer broeikasgassen, de zonnestralen worden daardoor vastgehouden waardoor het steeds warmer wordt.
- Temperatuurschommelingen zijn er altijd geweest, alleen in de laatste 50 jaar wordt het veel erger.
- Paar graden op deze schaal, maar de effecten zijn behoorlijk groot: watertekorten, andere ziektes, serieuze bedreiging in plant en diersoorten, overstromingen.
- Storymap gemaakt waarin gekeken is naar de effecten: wateroverlast, droogte, hitte, overstroming.
- Bij wateroverlast: is de bereikbaarheid ziekenhuis gegarandeerd?
- Hittestress: steeds meer modelkaarten met de gevoelstemperatuur. Hier kunnen we een relatie leggen met kwetsbare mensen, waar wonen bijvoorbeeld veel ouderen.
- Droogte: we wonen op een stuwwal waarbij maar beperkte wateraanvoer is. We zijn afhankelijk van neerslag. Hierdoor ontstaan veel droogvallende beken met daardoor meer kans op ziektes.
- Landelijk NAS-bollenschema: hierin zie je de problemen en bijbehorende risico's. Voorbeeld: een effect van hoge luchtvochtigheid is meer schimmel.
- Voor het thema gezondheid zijn bijna alle effecten door klimaatverandering een bedreiging!

Klimaat-effectenspel:

De brandweer heeft op sommige plekken door de droogte geen bluswater.

Hier zijn voorzieningen voor te treffen. Dit is van alle tijden en moeten we accepteren. Wel afhankelijk van situatie en de plek bijvoorbeeld buitengebied.

1 x 10 jaar – ernstig.

Er worden meer mensen opgenomen in het ziekenhuis door dat zij onwel zijn geworden door de hitte of last hebben van allergieën of zomersmog.

Discussie over hoe vaak het mag voorkomen: in het begin wordt gezegd ernstig en 1 x per 50 jaar. Het gaat namelijk om veel mensen, bij 6 uur hitte kun je overlijden. Rest vindt dat het vaker mag gebeuren. Het gaat namelijk om meer zorg verlenen en niet overlijden. Bovendien is hitte vaak een aantal weken (bijvoorbeeld we hebben twee weken lang hier last van).

Een basisschool gaat 2 dagen dicht, omdat het veel te warm wordt in het gebouw.

De gevolgen zijn niet ernstig, maar je wilt het niet jaarlijks. We moeten hiervoor maatregelen nemen als het jaarlijks gebeurt. Ook vroeger bestond ijsvrij of als het heel warm is. Het mag eens per 10 jaar voorkomen. Het is een serieus probleem wat technisch gezien ook oplosbaar is. Bovendien heeft het veel impact op kinderen en ouders.

Steeds vaker komen er plagen van insecten/exoten voor zoals de tijger mug en de eikenprocessierups.

Eigenlijk mag het niet voorkomen, maar gebeurt nu jaarlijks. Maar we willen het liever eens per 10 jaar en moeten dus maatregelen treffen. Wat kun je ertegen doen en wat mag het kosten? Bij scholen/verzorgingscentra is het ernstiger.

Door hevige regenval en grondwateroverlast bevatten steeds meer woningen vocht en schimmels.

Het is ernstig (meerdere woningen) en mag eens per 10/50 jaar. Iedereen denkt er hetzelfde over. Door vocht in woningen heb je lang problemen zoals op de bouwkundige staat en schimmel. Dat is weer slecht voor de gezondheid.

Door de droogte ontstaat er brand in een grote woonboerderij. Er is alleen materiële schade. Buren moeten ramen en deuren sluiten door de rookontwikkeling. (1 boerderij in Twente per jaar)

Qua gevolg is het verwaarloosbaar – ernstig, en mag jaarlijks gebeuren. Dit wordt de realiteit. Een aantal vindt dat het naar eens per 10 - 50 jaar moet. Maar omdat het geen persoonlijk leed is (overlijden), blijft bij jaarlijks en verwaarloosbaar.

Door noodweer valt de stroomvoorziening in een verzorgingscentra een halve dag uit. (Het betreft geen ziekenhuis)

Het is ernstig. Dit wil je niet hebben en kunnen we ons niet veroorloven. Bij een ziekenhuis is het veel rampzaliger, maar zij zijn erop voorbereid en hebben noodvoorzieningen, dan zou het meer naar rechts kunnen. (Noodvoorziening staat op begane grond en niet in de kelder).

Grote evenementen worden afgelast door extreme hitte.

Het gaat om vrije tijds evenementen (plezier). We willen dit niet jaarlijks, maar 1 x per 10 jaar is acceptabel. Ernst is verwaarloosbaar. Er wordt gezegd dat het afhankelijk is van het type evenement: bijvoorbeeld een hardloopevenement wordt eerder afgelast.

Hoe kun je het voorkomen: op marktplein zou je makkelijk maatregelen kunnen nemen bijvoorbeeld meer groen of doeken. Maar we kunnen het haast niet voorkomen dat het jaarlijks voorkomt. Bij een evenement is het 1x per jaar, op grote schaal blijft het bij 1x per 10 jaar.

De zorg aan kwetsbaren/acute patiënten komt een halve dag stil te liggen door wateroverlast in een wijk.

Vrijwel nooit en ernstig tot rampzalig. Met name omdat het om acute zorg gaat zoals een hartstilstand. Als het ziekenhuis in deze wijk staat, moet het linksboven en anders rechtsonder. Het blijft linksboven.

Er verdrinken twee jonge kinderen en een volwassen man tijdens een hete zomer. Oorzaak: onwel worden door hitte.

Dit wil je niet, maar is eigenlijk al realiteit. Het wordt daarom jaarlijks en acceptabel. Als de stelling luidt: door klimaatverandering overlijden twee personen, dan is het acceptabel. Maar we zouden dit bericht niet elk jaar moeten willen als gemeenten en iets doen om het te voorkomen. Zoals Hulsbeek afsluiten bij hitte. Alleen zullen mensen dit niet accepteren.

Opmerking: het is wel bijzonder dat we doden verwaarloosbaar vinden.

Einddiscussie

Er ontstaan twee lijnen. Bij dit gesprek liggen de lijnen wat lager dan bij andere gesprekken. We hebben hier een hoge acceptatie grens. Het wordt normaler?

- De wens is er dat het nooit voorkomt, maar we moeten realistisch zijn dat het een trend is dat we niet alles kunnen voorkomen.
- Effecten zijn de afgelopen 10 jaar in stroomversnelling gekomen, zeer ernstig.
- Droogte heeft ook effect op zandgronden, niet alleen op veen.
- Bouw en zorg: moeten we niet strenger worden over bijvoorbeeld koeling en de energievraag?
- Bodemverzakking is een serieus probleem. We moeten kijken naar oorzaak (droogte, meer infiltratie). Er ligt veel verharding, we moeten meer vergroenen. Dit is ook een punt binnen ZGT. Meer infiltratie om problemen te voorkomen.
- ZGT uitbreiding parkeerplaats. Hengelo is bezig met uitbreiding, dit doen we in overleg met waterschap en gemeente. We lozen het water niet op het riool.
- We moeten de oorzaak aanpakken van klimaatverandering, bijvoorbeeld minder koeling en CO² uitstoot.

Moet we kiezen voor minder verbruik en oplossen klimaatverandering of aanpassen aan klimaatverandering?

- Inzetten van gas af, klim. Accepteren en niet verder versterken.
- In dialoog: oplossingen zoeken en werken met duurzaamheidslabels. Hoe hoog scoort het op CO², energietransitie? Wat vinden we acceptabel en wat niet, en hoe gaan we aan de slag?
- We moeten wel veranderen. Klimaatprobleem hebben we geen invloed op. We kunnen er wel aan meewerken: hoe kunnen we minder CO² uitstoten? Koppelen klimaatadaptatie met kringlooplandbouw, veranderen van bewustzijn, visie aanpassen, manier van denken aanpassen, naar beleid toe, minder sectoraal en meer integraal. Alle thema's aan elkaar knopen!

Heeft politiek een belangrijke rol?

- Waar leg ik zonnepanelen neer? Aanpassen bouwbesluit, hier heeft de overheid een rol!
- Eventueel moet de overheid het afdwingen.
- De businesscase moet positief zijn. Voorbeeld ZGT: bezig met panelen, dekt maar 2% van energieverbruik. Alle kleine beetjes helpen, maar we zijn niet zo snel klaar.
- ZGT is bezig met koeling uit Leemslager plas, via warmtewisselaar. Hierdoor kunnen ze koeltorens afstoten en gasverbruik verminderen.
- Zonnepanelen zijn een sluitpost, we moeten eerst schil en verbruik reduceren, groen dak combineren met zonnepanelen.
- Hoe maken we het aantrekkelijk voor ondernemers, wat levert het op? Bijvoorbeeld groen is goed voor welzijn, ook draagvlak creëren, bewustzijn vergroten.
- Stimuleren, bewustwording creëren, informeren. Hierin ligt een rol voor de overheid.

Met wie moeten we nog verder in gesprek?

- Programma natuur in stad, zorg en welzijn van IVN, het Oversticht.
- Zorgcentra laten kijken naar vergroening: hoe kunnen we het meer inbrengen en gezamenlijk oppakken.
- 24 nov. bijeenkomst natuur en zorg staat op website van Natuur voor elkaar.

Uitkomst afgelopen week

De vorige keer ontstond meer discussie over hoe het probleem kan worden opgelost. Hoe kunnen we vermijdbare mensenlevens oplossen.